

[1632] en el DCEC/DECH iv, 606a27-60.

DERIV.: *Ponxera*.

Ponya, V. *runy*

POP, de l'antic i dialectal *polp*, que ve del llatí *pōlŷpus*, i aquest, del gr. *πολύπους* id., pròpiament 'el de molts (*πολλοί*) peus (*πόδες*)'. □ 1.ª doc.: *polp*, Belv.

La forma *polp* és també la que figura en els diccs. de rims de JMarc (1304) i Aversó (1473), rimant amb *volp*, *desvolp*, *desencolp* i altres casos de o «semi-sonants», o sigui tancada. I el DAG. en dona cita en un text valencià de 1324, i en JnEsteve. «Dones --- / per llurs usances / axí diverses, / e tan perverses / obres i manyes, / són: alimanyes, / serp tortuosa / --- / lo pex mular, / drac e balena, / *polp* e serena, / de milà coha / ---», JRoig (*Spill*, 7724). «Johan s'acostà, e Càmar en un punt --- hac ficada la sua boca ab la de Johan, e --- dix: —Johan --- pus que yo --- te he pres a furt un besar, en do e gràcia te'n deman un altre que de ton grat me vullés donar—. Johan --- quasi reverencialment a ella un poc acostant-se, aquells braços solts e desempachats, qui de *polp* paria que fossen, lo prengueren pel coll, e ella, tirada per los braços qui al coll de Johan aferrats stavan --- s'abraçà ab ell ---», *Curial* iii, *NCL* iii, 141.9.

Després: «*polp*, peix conegut: *polypus*», Busa-N.; «*polp*: *polypus*», OPou (*TbPu.*, 65), i igual encara en el DTo. i en Lacav. La forma *pop*, només des de Belv. i Lab. Avui aquesta forma (comparable a *cop* < *colp*, *cóp* < *πόλος*, *om*, *sofre* etc.), pronunciada amb *ó* és la pròpia de quasi tot el Princ. i de les dues Balears. Ruyra ens ha descrit la lluita d'un home amb els tentacles d'un *pop* aferrat a la roca, en l'antre de la Forcanera blancha (*L'idilli d'en Temme, Pinya de Rosa* ii); Joan Rosselló compara amb els *tentàculs d'un pop* els extrems d'un «poblet, escampat per l'ombrívol comellar» (*Manyoc de Fruita Mall.*, p. 136).

En canvi es conserva la *l* a les Pitiüses (un *pólŷp* 40 Formentera, 1963); «a valtors no vos menjaré si me portau cada dia una senaia de *polps*» promet, a uns minyons capturats, un ciclop eivissenc (JCastelló, *Rond. Eiv.*, 49), que potser encara es recordava dels penyals que tirava a Odysseus fugitiu. I fins avui e és manté tot al llarg del P. Val. (J. G. M., «El Camí», 14-iv-1934), crec ja des de Tortosa, passant per Val. i el Xúquer (*pólŷp* Carlet, 1935) fins a la Marina d'Alacant (EnrValor, c. 1950). *Polp meixquer* és el nom val. d'una altra varietat de cefalòpode, segons ABoscà (GGRV) diferent del *pop* corrent, la que el DFa. anomena *pop mesquer*.

Mullat, o xop, «com un *pop*» és comparació standard. S'usa pertot: en el Maresme, a les temptatives maldestres que feia de pescador de canya (1914) em deien, ja de criatura: «no ha pescat res però ha... agafat un *pop*»; «dins la cuina, entre la gent --- s'organissaven les --- cassades de titines dins els sembrats, y en haver brusquejat solíem anar a cercar caragols, y agafàvem qualque *pop*, fanc y brutor a voler», JnRos- 60

selló (*op. cit.*, 68); però els pescadors santpolencs quan els agafava un xàfec s'exclamaven *ε̄ futút um póp!* (1925).

El gr. *πολύπους* tenia òmicron, per tant el llatí *pōlŷpus* hauria hagut de tenir *ō*; però el timbre de la grega era més tancat que el de la *ō* llatina (M-Lübke, *Einführung*) i per tant fou adoptada com una *o* tancada en llatí (cf. TORN, GOLF, CÓP < *πόλος*, ESCÓRPORA). A això correspon la pronúncia de les formes romàniques: it. *polpo*, oc. mod. *pourpre* (*poufre*, rodan. *róupre*, cf. *sóupre* SULPUR, *òume* ULMUS, *Antíbo* ANTIPŌLIS), port. *pólvo*, gall. *polbo* o *pulbo* (el cast. *pulpo* sembla ser forma adaptada del mossàrab andalusí, o de l'asturià, que tanquen per metafoia, causada per -u final), el sard *pruppu* o *pulpu* potser és manllevat del català, amb alguna adaptació a la fonètica sarda. El mossàrab català i granadí substituïa el nom del *pop* per *carnit* (Simonet, *Glos.*, 105), que recorda el nostre substantiu *carnot* i el nostre adjectiu *carnut*.

Pòlip, forma culta usada com a terme medical [Lab. 1840]. *Políper* accentuat, naturalment a la *é*, no pas *políper*, lapsus que passà per ull en el DFa., d'on el copià AlCM. *Polipós*. *Polpeta*. *Popada*. *Popejar*. *Popper*; *popera*; *popereta*. *Popet*.

Pop 'poncella', V. *popa* ii

POPA de la nau, del ll. *pŷppis* fem., id. □ 1.ª doc.: Jaume I.

«La nuyt faem les galees trasnuytar, ab los missatgers: e foren a Manorca --- al port de la Ciutadela --- e l poble de la terra exiren --- e demanaren: —De qui són les galees? E dixeren que del rey --- de Catalunya, e que eren missatges seus; e ls sarraïns dixeren que ben fossen venguts, e que exissen saus e segur; e les galees posaren les *popes* en terra; e éls hagren enviat per almetracs --- e que siguessen e s'aplegassen» Ag. I, 68).

I des de Muntaner: «L'almirall va-les ferir --- con ells giraren, veren-se davant altres galees; e tantost venceren-se e foren preses --- e tantost ell se n'anà ab gran alegre a Messina; e amenà les tres galees, ab la *popa* primera, e les senyeres tirant», *Crònica* (fets de 1283, § 82, Casac. II, 46.10). «Lo avisat mariner --- com foren prop la nau, que sentien parlar los qui fehien la guayta al castell de *popa*, féu detenir la barca e --- lançà-s en la aygua --- e apleguà a la nau hon sta lo timó, e --- passà la corda per la anella ---», «com foren prop de terra ---, totes se voltaren perquè, ciant, acostassen les *popes* en terra, per exir la gent, sinó la de Tirant, que manà que donàs la sua galera de la proa en terra», JoMartorell (Ag. I, 322, 367; i encara 290). «*Popa*: pu<p>pis», OPou (*TbPu.*, 69).

El ll. *pŷppis* fou heretat per l'it. *poppa*, oc., català *popa*, cast. i port. *popa*, tots els quals responen a una base amb -A¹ (com si hagués estat *PUPPA) deguda sens dubte a la influència del gènere femení, que és ja el del ll. *pŷppis*, i allora segurament per la de l'oposat i quasi simètric PRORA (> PROA).